

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ МОРЯКІВ З ІНДІЇ ТА КИТАЮ

Єфанова І. А.

Старший викладач

Національний університет “Одеська морська академія”

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6696-3203>

Стаття присвячена дослідженню особливостей мовленнєвої поведінки індійських та китайських моряків. Мова, будучи важливим комунікативним засобом як загальне явище, зазнає постійних змін під впливом соціально-політичних, економічних причин. Сучасні тенденції розвитку глобальної міжкультурної та міжмовної комунікації призвели до зростаючого інтересу лінгвістів до проблеми діалогу культур та мови. Вивченню мовних особливостей варіантів та різновидів англійської мови, їх статусу, сфер функціонування присвячено чи не мало робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників. Інтерес до вивчення варіантів англійської мови в Індії та Китаї, зокрема їх просодичний рівень, залишається однією з найменш досліджуваних.

Аналіз соціально-історичного контексту формування досліджуваних варіантів показав, що на територіях сучасної Індії та Китаю відношення корінного населення до англійської мови змінюється під впливом політичних та економічних подій. Перебуваючи на різних стадіях розвитку, англійська мова в цих країнах виступає як засіб вираження національної ідентичності.

В роботі проведено експериментально-фонетичне дослідження, метою якого є визначення диференційних професійно-маркованих ознак комунікативної поведінки моряків з Індії та Китаю.

Білінгвальна ситуація, вплив автохтонних мов, американського і британського варіантів англійської мови на просодичні характеристики досліджуваних інформаційних варіантів призвели до появи певних диференційних просодичних ознак англійського мовлення моряків з Індії та Китаю.

Релевантними маркерами, що сприяють вираженню національної ідентичності індійських моряків є: висока частотність спадних, спадно-висхідних тонів; хвилюподібний рух передтермінальної частини синтагми: високий рівень частоти основного тону, переважування помірного та прискореного темпу.

Просодичними маркерами мовленнєвої поведінки моряків з Китаю є: стрибкоподібний рух частоти основного тону у передтермінальній частині синтагми; спадні тони, які реалізуються у вигляді різкого перескоку на ненаголошеному складі; висхідні тони, що реалізуються у вигляді різких підйомів широкого діапазону; тенденція до утворення ділянок плато в області дифтонгів.

Отримані експериментальним методом просодичні ознаки мовленнєвої поведінки індійських та китайських моряків можуть скласти основу для вироблення потенційної просодичної норми, яка може слугувати засобом національної ідентичності.

Ключові слова: діалог, ідентичність, інтеракція, інтерв'ю, комунікативна поведінка, професійно маркований, соціокультурний.

PECULIARITIES OF SPEECH BEHAVIOR OF SEAFARERS FROM INDIA AND CHINA

Yefanova I. A.

Senior English teacher

National University "Odesa Maritime Academy"

The article is devoted to the investigation of peculiarities of speech behavior of Indian and Chinese seafarers. Language, being the most important communicative tool as a general phenomenon, is constantly changing under the influence of social, political and economical causes. Modern development tendencies of global intercultural, interlingual communication caused a rising interest of linguists to the problem of dialogue of cultures and language. Lots of studies of domestic and foreign scientists were dedicated to the main features of the language varieties, their status and functional spheres. The interest in learning of English varieties in India and China, in particular their prosodic level, remains the least investigated.

The analysis of social-historical context of formation of investigated varieties showed that the attitude of native population towards the English language in the territories of modern India and China, changes under the influence of political and economical events. Being on different stages of development, in these countries English serves as a means of expressing national identity.

An experimental-phonetic investigation was carried out in the work, the aim of which is to define the differential professionally bulleted features of communicative behavior from India and China. The appearance of certain differential prosodic features of the English speech by Indian and Chinese seafarers was caused by means of bilingual situation, influence of autochthonous languages, American and British variants of English on prosodic characteristics of investigated informants.

The relevant markers, contributing to expression of national identity of Indian seafarers are: high frequency of Falling, Falling-Rising tones; wave-movement of pre-terminal part of sense-group: high level of pitch; prevalence of medium and speech tempo.

The prosodic markers of Chinese seafarers' speech behavior are: abrupt movement of pitch preterminal part of sense-group; Falling tones realized as an abrupt shift to a lower pitch level on the stressed syllable; Rising tones of wide range; tendency to form plateau areas within diphthongs range.

Prosodic characteristics of speech behavior of Indian and Chinese seafarers obtained by experimental method, can serve as a foundation for the development of a potential prosodic norm, which can be as a means of national identity.

Key words: *dialogue, identity, interaction, interview, communicative behavior, professionally bulleted, sociocultural.*

Актуальність даної роботи увиразнюється недостатньою теоретичною та експериментальною розробкою проблеми опису просодичних систем досліджуваних варіантів в Індії та Китаї, а також відсутністю сучасних досліджень у сфері професійного мовлення.

Об'єктом дослідження є непідготовлене монологічне мовлення моряків з Індії та Китаю.

Предметом є соціокультурні характеристики англійського мовлення індійських та китайських моряків.

Метою роботи є визначення ролі просодичних засобів в утворенні мовленнєвих портретів професійно-маркованих учасників комунікативної інтеракції в жанрі інтерв'ю.

Основним завданням дослідження є встановити комплекс просодичних ознак, які формують мовленнєву особистість та імідж досліджуваних моряків.

В основи методики дослідження були покладені принципи одного з сучасних напрямів фонетико-фонологічного дослідження у сфері просодії — принципи соціофонетики, до сфери інтересів якої належить вивчення вимовних особливостей мовлення в залежності від територіальної та соціальної приналежності мовця, включаючи соціально-економічні, професіональні, вікові фактори.

Матеріалом досліджуваної роботи є непідготовлене монологічне мовлення з інтерв'ю індійських та китайських моряків. Тривалість експериментального матеріалу складає 10 хвилин.

Результати та обговорення. Англійська мова є однією з найпоширеніших мов у світі. У фокусі дослідження сучасних лінгвістичних студій перебуває вивчення національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки, що пов'язано з територіальною розповсюдженістю англійської мови і різноманітністю етнічного складу. Питання мовної варіативності, її вивчення має особливе значення у зв'язку з глобальним поширенням англійської мови в світі. Як лінгва франка, англійська мова перетворилася в багатопланову, багаторівневу структуру, яка постійно змінює своє звучання за рахунок зростаючого числа територіальних варіантів.

Варіанти англійської мови в Індії та Китаї значно відрізняються від традиційних британського, американського, австралійського варіанту тим, що їх мовці є білінгвами, для яких англійська мова виступає в якості другої, виконуючи важливе функціональне навантаження, в їх мовленнєвій діяльності.

Англійська мова в Індії займає чільне місце в суспільному житті багатомовної спільноти., використовуючись не тільки в офіційних сферах, але і як засіб міжетнічного спілкування. (Pingali Sailaja, 2010)

Англійська мова в Китаї знаходиться поки що на початковій стадії нативізації, переважає тенденція до орієнтації корінного населення на зовнішні мовні норми (британські, чи американські), що утримують високий соціальний статус як в системі освіти на міжнародному рівні, і практично не використовуються зсередини мовленнєвого колективу. (Wei Y., Eei J., 2003)

Як відомо, АМ в Індії являється спадщиною більш ніж двохсотлітнього (з початку XVIII до середини XX ст.) колоніального правління британців, які надали країні незалежність тільки в 1947 р. Вважається, що вперше англійці з'явилися в Індії ще в 1579 р. виключно в комерційних цілях. Послідуючи XVII та XVIII століття були пов'язані з розширенням та укріпленням впливу британців, а разом з тим і АМ на територіях Індії. Починаючи з 1670 року під контроль британської Ост-Індської компанії, яка була запроваджена у 1600 р. для організації комерційної діяльності на території півострову, поряд з торгівлею потрапляє і сфера освіти, і з 1715 р. у великих містах Індії відчиняються перші англійські школи для місцевих громадян. Саме з цього часу АМ починає відігравати важливу роль у житті індійського суспільства (Pingali Sailaja, 2009).

Визнання Індії у 1947 р. незалежною державою та завершення британського панування могли ще означати завершення панування АМ. Втім цього не сталося. АМ, глибоко проникнувши до більшості сфер діяльності англійського суспільства, міцно закріпилася на території Індії в якості запоруки до отримання гарної освіти, престижних професій та соціально-економічних привілеїв. Говорити АМ і на даний час вважається престижним (Kachru, 1996: 71–102).

Існує три етапи становлення англійської мови в Індії. Перший етап прийшовся на епоху активної місіонерської діяльності протестантської британської церкви у XVII столітті. У зв'язку з тим, що португальські місіонери навідувалися до Індії з кінця XV століття,

індіанці того часу були достатньо толерантні щодо ідей християнства. Отже, англійські місіонери здобули відмінний плацдарм для дій в Індії: англійці поставили за мету обернути у християнство представників знаті, що у свою чергу, допомогло, як в розповсюдженні християнства, так і англійської мови. Тому, англійська мова в Індії вважається мовою релігійної громади. Цікаво, Біблії, які були завезені до Індії до початку XIX століття, були надруковані англійською мовою. Очевидно, що знаючі релігійні люди були вимушені вчити англійську мову.

Другий етап становлення англійської мови тісно пов'язаний з першим, але він мав залежність від внутрішніх чинників. Англійська мова стала мовою великого панства. Більш того, знати англійську мову стало вигідно, у зв'язку з торгівлею між Британією та Індією. У великих морських містах процес вивчення англійської мови йшов швидше, тому як англійські кораблі приходили доволі часто. Отже, у XVIII столітті вивчати англійську мову було дуже почесно.

Третя стадія становлення англійської мови припала на зріст впливу Британської Ост-Індської компанії. Початком торговельно-воєнного завоювання Індії Британською Ост-Індською компанією став насильницький переворот, у результаті якого командир британської армії Роберт Клайв став губернатором Бенгалії.

На сьогоднішній день англійська мова набула офіційного статусу у чотирьох штатах: Маніпур, Мегхалая, Трипура, Нагаленд, а також у восьми союзних територіях. Англійську мову широко використовують як у законодавчій системі, державних і комерційних засобах масової інформації, так і у морській сфері.

Історія вивчення АМ в Китаї починається з 1664 р., коли британські колоністи заснували торговельний порт в провінції Гуанчжоу (Guangzhou). Формальне вивчення АМ як іноземної почалось у 1862 р., з моменту запровадження першої школи з вивчення іноземних мов. Включно до заснування КНР у 1949 р. історія вивчення АМ мала зліти та падіння через відсутність чітко скоординованої зовнішньої політики, в тому числі і розриву відносин з англomовними країнами. Хронологічно, починаючи з 1960 р. історію вивчення АМ в Китаї можна розділити на 3 етапи (Pride, 1998: 41):

1. 1960–1966 рр. Поліпшення відносин з США призвело до перегляду політики в сфері освіти та заснування вузів і шкіл, де широко викладалась АМ, а також велась підготовка спеціалістів з АМ.

2. 1966–1976 рр. Період так званої «культурної революції» в Китаї, коли освіта була доволі політизованою і не відповідала потребам спілкування АМ.

3. 1976 р. і до наших днів. Нарощування темпів економічного зросту, розвиток технологій, науки, торгівлі, туризму на фоні глобалізації що призвело до зростання ролі АМ в Китаї.

На відміну від англійської мови в Індії англійська в Китаї використовується в основному як інструмент міжнаціонального спілкування і практично не використовується як засіб міжособистісного спілкування всередині мовного колективу. Крім того, варіант відрізняється нижчим ступенем нативізації, за якого зберігається залежність від зовнішніх мовних норм (головним чином від норм британського або американського варіантів англійської мови) як при виборі освітньої моделі у викладанні англійської, так і в мовній комунікації. Тенденція до поступового громадського визнання локальних мовних форм лише починає зароджуватися. (Yang, Jiam, 2006)

У той же час зазначені варіанти, зумовлені субстратним впливом властивостей просодичних систем хінді та кантонського діалекту китайської мови, на просодичному рівні мають низку диференційних ознак, що сприяють національній ідентифікації мовця. Однак, враховуючи факт відсутності усталеної просодичної норми і, як наслідок, нестабільність та варіативність їх просодичних характеристик, здається, що на сучасному етапі розвитку досліджувані варіанти перебувають на стадії становлення певних просодичних ознак, здатних служити засобом вираження національної ідентичності. (Zhu H., 2003)

Висновки. В роботі проведене комплексне електронно-акустичне дослідження, яке дало можливість визначити просодичні особливості мовлення досліджуваних інформантів. У частині дослідження, присвяченій вивченню сегментації мовного потоку інформантів, між індійськими та китайськими інформантами було виявлена, хоча і мінімальна, але статистично значна відмінність, що полягає у тенденції моряків з Китаю до більш дробової сегментації мовлення. В мовленні моряків з Індії синтагма може включати від одного до восьми наголошених складів, у мовленні китайських моряків — від одного до семи.

В цілому, за кількістю наголошених складів синтагма в мовленні моряків обох варіантів відрізняється великою варіативністю. В мовленні індійських моряків відмічається тенденція до сегментації на мовленнєві відрізки більшою тривалістю з перевагою синтагм з дво-

ма, трьома та чотирма наголошеними складами. Було також встановлено, що синтагма в мовленнєвому корпусі досліджуваних моряків з Китаю та Індії характеризується приблизно рівним відношенням наголошених складів до ненаголошених — 1:1,2 в групі індійських моряків і 1:1,1 — в групі китайських моряків.

У процесі дослідження висотно-діапазональних характеристик інформантів з Китаю та Індії, було визначено, що для досліджуваних варіантів мовлення індійських та китайських моряків характерний достатньо високий початок, що реалізується, як правило, в межах другого рівня діапазону мовця. Так, перший ненаголошений склад синтагми знаходиться в області другого рівня голосового діапазону в 79,0 % випадків у індійських моряків та в 76,2 % випадків у китайських. В інших випадках передшкала має низький початок, що реалізується в першому рівні голосового діапазону: в 12,4 % спостережень в індійській групі інформантів та в 16,3 % спостережень китайської. У 8,6 та 7,5 % спостережень перший ненаголошений склад зафіксований в області третього рівня голосового діапазону серед інформантів з Індії та Китаю відповідно.

Аналіз концентрації максимуму ЧОТ синтагми встановив, що в переважній більшості випадків у аналізованих зразках мовлення досліджуваних моряків тональний максимум зосереджений на початку синтагми на першому наголошеному складі, що споріднює досліджувані варіанти англійської мови у Китаї та Індії з британським варіантом. Відмінності між китайським варіантом і індійським виявилися у випадку локалізації максимуму ЧОТ на позанаголошеному складі після першого наголошеного. Останній наголошений склад відмічений тональною вершиною у мовленні індійських та китайських моряків з меншою частотністю (14,8 % у індійській групі та 12,5 % у китайській).

З точки зору розподілу наголошених складів відносно першого наголошеного, були виділені наступні типи шкал (в порядку зниження рівня частотності): спадна, рівна, та висхідна. Найпоширенішим типом в обох досліджуваних варіантах являється поступово спадна шкала (48,6 % випадків у індійської групі та 53,3 % випадків у китайській). Рівна шкала в мовленні інформантів обох груп являється другим за частотністю видом мелодійного руху від наголошеного складу до останнього наголошеного: у групі з Індії було відмічено 36,5 % випадків її використання, в групі з Китаю — 34,5 %. Поступово висхідна

шкала зустрічається у 14,9 % випадків у індійській групі та у 12,2 % випадків — у китайській. Відповідно, розподіл частотності використання в мовленні спадної, рівної та висхідної шкал вказує на відсутність відмінностей за даним критерієм між варіантами мовлення досліджуваних інформантів.

Під час акустичного аналізу тонального інвентарю моряків аналізованих варіантів були виділені наступні види термінальних тонів:

- нисхідні тони, зустрічаються зсередини та в кінці фінальних і нефінальних синтагм;

- висхідні, у фінальних і нефінальних синтагмах;

- рівні тони, у нефінальних і фінальних синтагмах;

- спадно-висхідні, що спостерігаються в обох видах синтагм.

В особливостях реалізації виділених тонів в мовленні китайських та індійських моряків виявилися як загальні так і відмінні риси.

Серед спадних тонів в залежності від тонального контуру було виділено чотири мелодійні моделі. Ковзання з концентрацією максимуму ЧОТ на наголошеному складі напочатку мелодійного руху є найчастішою мелодійною моделлю (модель 1) в мовленні моряків з досліджуваних варіантів. Окрім ковзань, що починаються в області наголошеного складу, у мовленнєвому репертуарі досліджуваних моряків виявлена висока частотність низхідних контурів з невеликим підйомом. Максимум ЧОТ в даній моделі зміщений у сторону позанаголошеного складу. Національно-специфічні особливості у реалізації спадних конфігурацій проявились в четвертій моделі, яка виявилась в мовленні китайських моряків формується на ненеголошеному складі відносно попереднього наголошеного з утворенням значних високих інтервалів між складами.

Серед висхідних термінальних тонів було виокремлено три моделі, дві з яких мають широку сферу використання в мовленні досліджуваних моряків.

Висхідні контури, що представляють собою поступове збільшення після рівної ділянки ЧОТ являються найбільш частотною моделлю.

Другим за частотністю видом висхідних тонів мовлення індійських та китайських моряків являється поступово висхідні контури, у яких збільшення ЧОТ починається на наголошеному складі і або продовжується на позанаголошеному, або закінчується ділянкою плато. Національно-специфічні особливості виявились у вживанні моделі 3, де висхідний тон починає свій рух з яскраво вираженого ковзання до-

низу. Даний тип висхідного тону є особливістю мовлення індійських моряків.

Спадно-висхідні конфігурації тону в мовленнєвому корпусі досліджуваних моряків були відмічені як у нефінальних, так і у фінальних синтагмах. Було виділено дві моделі. Найбільш частотною являється модель 1, де висхідний рух ЧОТ реалізується на наголошеному складі. У моделі 2 спадно-висхідний контур реалізується на позанаголошеному складі, в той час як наголошений оформлюється рівним чи висхідним рухом ЧОТ. Дана модель проявилася у мовленні моряків досліджуваних варіантів.

Список літератури

- Kachru B. World Englishes. *Sociolinguistics and Language Teaching*. NY: Cambridge, 1996. P. 71–102.
- Pride J. B. Some aspects of the spread of English in China since 1949. *Int’l J. Soe. Lang.* 1998. Vol. 74. P. 41–70.
- Pingali Sailaja. Indian English — John Benjamins. *English World-Wide*. 2010. Vol. 31(2). P. 215–220.
- Wei Y., Eei J. Using English in China. *English Today*. 2003. Vol. 19 (4). P. 42–47.
- Yang Jiam. Learners and users of English in China. *English Today*. 2006. Vol. 22 (2). P. 3–10.
- Zhu H. Globalization and new EIL Challenges in China. *English Today*. 2003. Vol. 79 (19/4). P. 36–41.

References

- Kachru, B. (1996). World Englishes. *Sociolinguistics and Language Teaching*. NY: Cambridge. P. 71–102.
- Pride, J. B. (1998). Some aspects of the spread of English in China since 1949. *Int’l J. Soe. Lang.* Vol. 74. P. 41–70.
- Pingali Sailaja. (2010). Indian English — John Benjamins. *English World-Wide*. Vol. 31(2). P. 215–220.
- Wei Y., Eei J. (2003). Using English in China. *English Today*. Vol. 19 (4). P. 42–47.
- Yang, Jiam. (2006). Learners and users of English in China. *English Today*. Vol. 22 (2). P. 3–10.
- Zhu, H. (2003). Globalization and new EIL Challenges in China. *English Today*. 2003. Vol. 79 (19/4). P. 36–41.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2024 року